

BELEEF HET
OP DE BERG
gemeente **Wageningen**

JAARVERSLAG

BERGCOMMISSIE WAGENINGEN 2023

INHOUD

Inleiding	3
De samenstelling van de Bergcommissie	3
I. Advisering ruimtelijke ontwikkelingen en plannen	4
Belmonte Arboretum	4
Bewonersexcursie Bergpad	5
De Dorschkamp	5
De Dreijen II	6
Fletcher Hotel de Wageningsche Berg	6
Nationaal Landschap Veluwe: begrenzing	6
Oranjelaan	6
Proefvakken Microbiologie	7
Uitbreiding mandaatgebied	7
Veerweg 121	8
Overige zaken	8
II. Beheerplan van de Wageningse Berg	10
Bebording	10
Biodiversiteitsplan	10
Bosbeheer en florabeheer	11
Bramenexcursie	11
Cultuurhistorische elementen	12
Faunatunnels	12
Invasieve soorten	13
Westbergakker	14

INLEIDING

De uit externe deskundigen bestaande Bergcommissie van de gemeente Wageningen heeft twee taken:

1. Het College van Burgemeester en Wethouders gevraagd en ongevraagd van advies dienen over ruimtelijke ontwikkelingen en inrichtings- en beheerplannen van de Wageningse Berg;
2. Het adviseren, (mede) opstellen en begeleiden van het beheerplan Wageningse Berg.

Het gebied waarover de Bergcommissie adviseert, wordt aan de noordzijde begrensd door de Generaal Foulkesweg en de Ritzema Bosweg, in het westen door de Nassauweg en in het zuiden door de Veerweg en Onderlangs. Het gebied onderscheidt zich door de bosrijke natuurwaarden en de ecologische en landschappelijke relaties met de uiterwaarden en het Renkums Beekdal. Deze samenhang is ook van ecologische waarde voor de woonwijken die grenzen aan het gebied. Daarom geeft de Bergcommissie ook adviezen over ontwikkelingen om het gebied heen, die aansluiting van de groene 'dooradering' van de woonwijken bedreigen.

De Wageningse Berg ten oosten van de Holle Weg is Natura 2000-gebied en omvat daarmee unieke voorjaarsflora, een belangrijke waarde van de Wageningse Berg. De Westbergakker valt net buiten het Natura 2000-gebied, maar is cultuurhistorisch een belangrijk gebied. Ten zuiden van de Westbergakker staan het grafmonument van De Constant Rebecque en restanten van een kerkje of mogelijk oude folly van het vroegere landschapspark. Verder vallen onder meer de rijksmonumenten Hinkeloord, Schip van Blaauw, de tuinmanswoning, Microbiologie en de bijbehorende proefvakken van microbiologie én het gebouw van Landmeetkunde in het directe aandachtsgebied van de Bergcommissie.

Na de coronapandemie kon in 2023 de draad voor het beheer geleidelijk weer opgepakt worden en is met succes extra tijd besteed aan monitoring en goede afstemming van medegebruik van de berg. Dit betrof met name geplande monitoringsactiviteiten inzake het beheer en medegebruik van ons aandachtsgebied door derden. Het beheer is in de afgelopen jaren op normale wijze doorgegaan en uitgevoerd volgens het beheerplan op basis van de jaarlijkse lijst met beheertaken en projecten.

DE SAMENSTELLING VAN DE BERGCOMMISSIE

De Bergcommissie is in 2023 als volgt samengesteld:

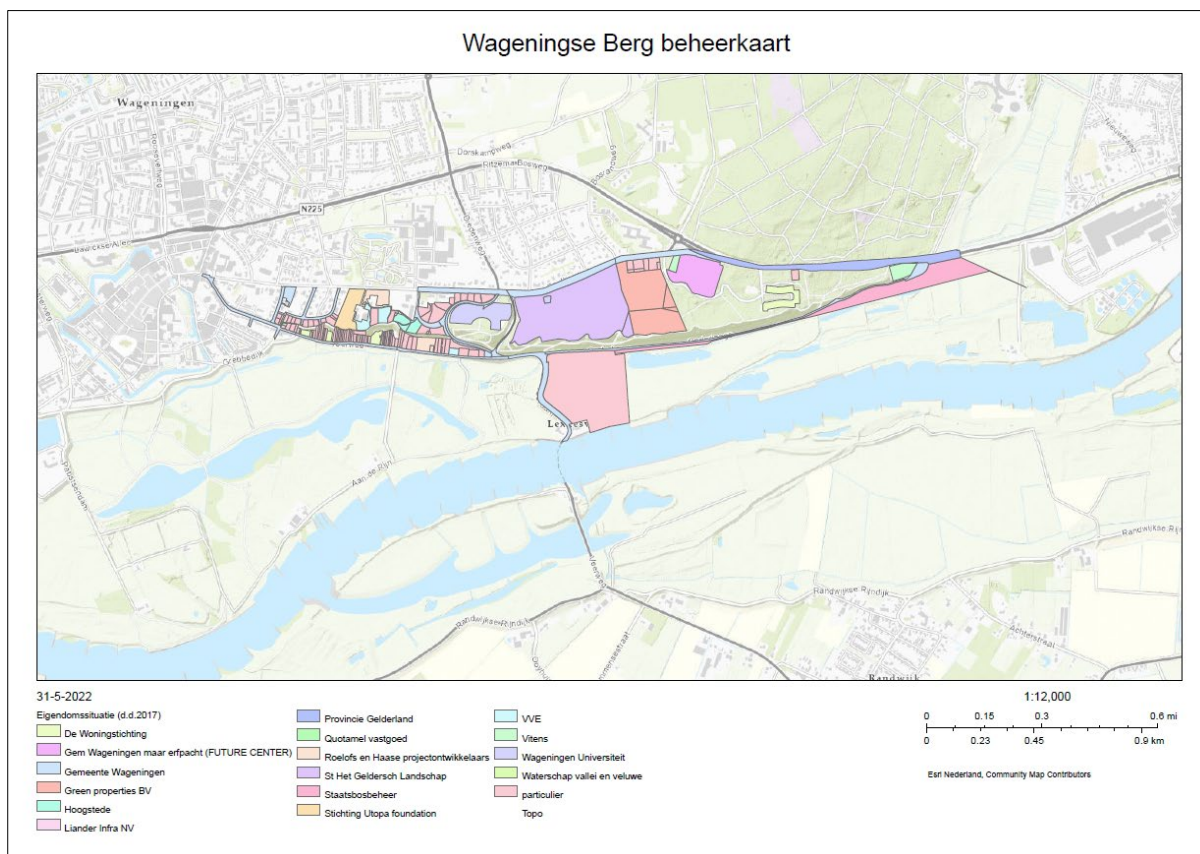
- F. van der Wal (voorzitter),
- J. Bruil (ambtelijk secretaris),
- E.J. Al (lid),
- P. van den Brink (lid),
- M. van Egmond (lid),
- R. ter Harmsel (lid).

De gemeente is vertegenwoordigd in de persoon van Stan Mennen. David Borgman is de vertegenwoordiger van de dagelijkse uitvoering van onderhoud en beheer. Het Belmonte Arboretum is betrokken door agendalidmaatschap van Dedde Smid, die ons één keer per jaar uitnodigt voor een gezamenlijke vergadering op de berg. Grondgebruiker Westberg is niet actief vertegenwoordigd in de commissie, maar er is goed contact en afstemming over beheer van de Westbergakker als onderdeel van de Berg. Ook Hotel de Wageningse Berg is niet actief betrokken bij de commissie, maar er is eveneens goed contact met de eigenaar van het terrein.

De direct verantwoordelijk wethouder voor de Bergcommissie is de heer E.J. Bijleveld. De heren Van der Wal, Van Egmond en Al waren per 31-12-2023 aftredend. Zij hebben aangegeven per 1-1-2024 beschikbaar te zijn voor de herbenoeming voor de komende vier jaar. De herbenoeming is aanvaard. De Bergcommissie heeft tot slot sinds 2022 een plek op de gemeentelijke website: <https://www.wageningen.nl/bestuur/adviescommissies/bergcommissie/>

I. ADVISERING RUIMTELIJKE ONTWIKKELINGEN EN PLANNEN

Zoals hierboven in de inleiding uiteengezet, kenmerkt het gebied van de Bergcommissie zich door een grote landschappelijke, cultuurhistorische, botanische en zoölogische verscheidenheid. Daarnaast is sprake van een tamelijk grote toeristische druk en zijn er veel verschillende eigendomsverhoudingen en grondeigenaren. Dit leidt tot een veelheid aan uiteenlopende ruimtelijke belangen op een relatief klein oppervlak. De Bergcommissie heeft ook in 2023 op het terrein van ruimtelijke ontwikkelingen en plannen gevraagd en ongevraagd advies gegeven aan het College van Burgemeester en Wethouders. Hieronder volgt in alfabetische volgorde een overzicht van de belangrijkste onderwerpen.

BELMONTE ARBORETUM

Het Belmonte Arboretum heeft een zelfstandige positie en wordt bestuurd en beheerd door de Stichting Belmonte Arboretum. De bestuurder van de Stichting, de heer D. Smid, neemt in die hoedanigheid deel aan vergaderingen van de Bergcommissie. Er is daardoor een goede samenwerking tussen de Stichting en de Bergcommissie.

De heer Smid was altijd al agendalid (toehoorder/adviseur zonder stemrecht ter voorkoming van belangenverstremgeling), maar heeft in 2023 aangegeven zijn deelname te willen beperken tot één vergadering per jaar bij hem op kantoor. Dan kunnen ontwikkelingen in het Arboretum en daar omheen als agendapunt de aandacht krijgen in het licht van de activiteiten in het afgelopen en het lopende jaar.

In overleg met het Arboretum heeft de Bergcommissie in 2023 een brief aan B&W gestuurd om aandacht te vragen voor de zorgwekkende toestand van de damwand waar het zuidoostelijk deel van Belmonte grenst aan de steile bergrand naar Onderlangs. Hier dreigt de wand vanwege erosie in te storten. Een recent aangelegd hek bij het uitzichtpunt van het Arboretum is al verzakt en de Bergcommissie heeft tijdens een rondgang geconstateerd dat de uitspoeling van fijn zand

toeneemt. De aanpak van de problemen rondom de damwand staan nu op de agenda van de gemeente Wageningen.

BEWONERSEXCURSIE BERGPAD

De Bergcommissie had al langere tijd het voornemen de aanwonenden van het Bergpad uit te nodigen voor een bijeenkomst over het beheer van de steilrand van de berg. Deze uitnodiging is vanwege corona naar 2023 verschoven. De avond is inmiddels gehouden en werd als positief en informatief ervaren door de aanwonenden. Met de avond is meer kennis en besef ontstaan bij de aanwonenden over het bijzondere gebied waarin ze wonen. Neveneffect is ook dat contacten aangehaald zijn en gemeente en inwoners elkaar beter kunnen vinden.

DE DORSCHKAMP

De Bergcommissie is in oktober 2023 door de stadsecoloog en de projectleider bijgepraat over (woning)bouwplannen in het gebied van de Dorschkamp. De locatie van de Dorschkamp is onderdeel van een groter provinciaal en nationaal aangewezen natuurnetwerk, namelijk het Gelders Natuur Netwerk (GNN). De (voorheen) bebouwde delen binnen het gebied vallen onder de Gelderse Ontwikkelzone (GO). De onbebouwde delen vallen onder het GNN en zijn aangewezen als natuurbeheertype ‘droog bos met productie’ en ‘kruiden- en faunarijk grasland’. Op steenworp afstand van het projectgebied bevindt zich het Natura 2000-gebied de Veluwe. Het habitattype is voornamelijk beuken-eikenbossen met hulst.

De planontwikkelingen op de Dorschkamp lopen inmiddels al langere tijd. Er is een gebiedsvisie opgesteld in 2021. Het is de bedoeling dat er 150 wooneenheden (appartementen) worden gecreëerd met mogelijkheid tot parkeren onder de appartementsgebouwen. Er wordt naar gestreefd het terrein zo autoluw mogelijk te maken. Het gebied wordt waarschijnlijk via de Scheidingsweg (en niet de Bosrandweg) ontsloten. Men heeft de wens uitgesproken om een goede fietsroute (verhard) door of in de buurt van het gebied aan te leggen. Met de ontwikkelaars is hierover overleg geweest. Reeën en andere dieren leven in het gebied vooral onder dekking van bos en struweel. Als hier een woonwijk komt zullen zij zeer waarschijnlijk verdwijnen van het terrein van de Dorschkamp. Een nieuwe verharde fietsroute in het gebied helpt dan niet ze in de Oostereng nog voldoende rust te geven. Wel zou een half-verharde fietsverbinding van de Scheidingslaan naar de padvinderij overwogen kunnen worden, doch voorkomen moet worden dat dit een door brommers en ander gemotoriseerd verkeer gebruikte verbinding gaat worden. Zeker gezien de te ontwikkelen woonwijk is dat risico niet ondenkbaar.

Op dit moment wordt het visiedocument opgesteld als onderdeel van het bestemmingsplan Buitengebied. Uiteindelijk wordt het document in de raad behandeld en vastgesteld. De

ontwikkelaar heeft inmiddels een natuuronderzoek (quickscan) naar vleermuizen laten uitvoeren. Hoe het met stikstof zit is op dit moment onduidelijk. Volgens de gebiedsvisie moeten de bomen worden behouden. De huidige woningen worden gehandhaafd.

Het conceptplan is door de COW bouwkundig beoordeeld. Er is (nog) geen ecologische en cultuurhistorische toets uitgevoerd. Wel is gekeken naar de landschappelijke inpassing. Gezien het feit dat de Dorschkamp buiten het huidige mandaatgebied van de Bergcommissie ligt, is het formeel helaas (nog) niet mogelijk dat de Bergcommissie haar expertise op deze ontbrekende punten in de afronding van de planvorming in kan brengen.

DE DREIEN II

Op het meest oostelijke terrein van de Dreijen in Wageningen zijn in de laatste jaren veel van de gebouwen van de WUR gesloopt. Het was en is altijd een vrij open terrein geweest, gekenmerkt door een aanzienlijke hoeveelheid 'groen'. Het gebied sluit direct aan op het Klein Arboretum en de terreinen rond het Schip van Blaauw, de proefvakken van microbiologie, Hinkeloord en van daaruit langs het Bergpad, het voormalige terrein van Landmeetkunde naar het Natura 2000-gebied van de Wageningse Berg en in het oosten de Wageningse Bovenpolder, onderdeel van het Natura 2000-gebied Rijntakken. De Bergcommissie is verzocht een advies te geven over de inrichting van dit gebied, omdat het direct grenst aan het taakgebied van de commissie. Gezien het belang van de locatie voor de groen-blauwe 'dooradering' van de stad, heeft de Bergcommissie een daarop gericht advies geschreven en aangeboden aan de gemeente.

In 2023 zijn geen nieuwe ontwikkelingen aan de orde geweest, de gemeente en de projectontwikkelaar hebben geen nieuwe of aangepaste plannen onder de aandacht gebracht. De verwachting is dat in 2024 wel weer initiatieven zullen volgen, waar de Bergcommissie mee zal kijken vanuit het oogpunt van de gewenste groen-blauwe 'dooradering' van de wijken vanaf de Wageningse Berg.

FLETCHER HOTEL DE WAGENINGSCHEN BERG

Met het Fletcher Hotel De Wageningsche Berg heeft de Bergcommissie samen met de beheerder van het Arboretum soms overleg over het beheer van met name het Oostbos. Dit is het bosgedeelte dat voorheen onderdeel was van het Arboretum toen dit nog eigendom was van de WUR. Uitgangspunt is een samenwerking die kan resulteren in zowel een verbeterde natuurbeleving voor hotelgasten als een goed beheer van het Oostbos met haar bijzondere bomencollecties en archeologische monumenten. Het bos is ooit aangekocht door de Zeeman-groep (Green Real Estate). Het voorstel van de Bergcommissie is om Borgman het reguliere beheer ervan te laten doen. Dit voorstel is door Green Real Estate in principe positief ontvangen, maar moet intern nog besproken worden. De Bergcommissie en Green Real Estate hebben eind 2023 afgesproken om begin 2024 verdere afspraken te gaan maken over samenwerking die naar verwachting gaan resulteren in zowel een verbeterde natuurbeleving voor (hotel)gasten als goed beheer van het Oostbos.

NATIONAAL LANDSCHAP VELUWE: BEGRENZING

De Bergcommissie benadrukt dat een deel van het gemeentelijke grondgebied, dat nu binnen de bebouwde kom valt, beschermd Natura 2000-gebied is en dat dit niet correct in de plannen van de gemeente wordt vermeld.

ORANJELAAN

De Bergcommissie is geïnformeerd over het mogelijk illegaal grondgebruik op de Oranjelaan. In een brief aan B&W heeft de Bergcommissie daarom een verzoek tot handhaving gedaan. Uit controle in het veld door de gemeente blijkt duidelijk dat meerdere tuinuitbreidingen op grond van de gemeente liggen. De gemeente houdt dit in de gaten. De kwestie ligt nu als taak bij een nieuwe medewerker grondzaken (inhuur). Een traject om de gronden weer terug te krijgen is echter nog niet gestart.

PROEFVAKKEN MICROBIOLOGIE

Begin 2023 heeft de gemeente besloten zelf niet meer actief betrokken te willen zijn bij de planvorming voor de proefvakken Microbiologie op Groot Hinkeloord. De planvorming vanuit de projectontwikkelaar Roelofs & Haase heeft langere tijd stil gelegen en de uren voor de inzet van de supervisor waren op. Eind 2023 had de projectleider bij de gemeente nog steeds geen conceptstukken ontvangen, laat staan kunnen beoordelen of de plannen 'rijp' genoeg waren om voor advisering voor te leggen aan de COW, de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) en de Bergcommissie.

De Bergcommissie ondersteunt de visie van de gemeente dat er geen bouwactiviteiten, graafwerkzaamheden en/of opslag mag plaatsvinden binnen een cirkel die groter is dan de kroonprojectie van de rode beuk nabij de noordwesthoek van het bouwperceel. Verder is het duidelijk dat de bestemming is geregeld en dat er heldere afspraken zijn met de projectontwikkelaar die in het plan verwerkt moeten worden. De voorste twee rijen proefvakken gaan weg en worden verplaatst naar achteren. Er worden alternatieven voor de ontsluiting uitgewerkt die door de gemeente moet worden goedgekeurd. Tenslotte moeten afspraken worden vastgelegd over het beheer van de proefvakken en de directe omgeving in lijn met de eisen als rijksmonument. Er moet een zo breed mogelijk draagvlak vanuit omwonenden en gebruikers zijn. In december 2023 is de Bergcommissie geïnformeerd dat in opdracht van de projectontwikkelaar al wel vier rijen proefvakken met plastic zijn afgedekt. Op verzoek van de KNNV heeft de toezichthouder BOA Wet natuurbescherming (Wnb) van de provincie Gelderland, het bevoegd gezag in deze, een controle uitgevoerd om dat er op deze locatie mogelijk ringslangen en kamsalamanders overwinteren.

UITBREIDING MANDAATGEBIED

Naar aanleiding van de plannen met betrekking tot de Dorschkamp hoopt de Bergcommissie op een vergroting van het mandaatgebied. In een brief aan B&W heeft de commissie voorgesteld om het mandaatgebied uit te breiden naar het deel noordelijk boven de N225 en ten oosten van de Bosrandweg/Dorskampweg/Zoomweg. Verder lijkt het de commissie logisch om ook het oostelijk deel van de aan de zuidkant gelegen uiterwaarden mee te nemen. Beide gebieden zijn ecologisch onlosmakelijk verbonden met het huidige mandaatgebied. Aanleiding voor dit verzoek was de constatering dat de voor de Bergcommissie door de gemeente bepaalde geografische begrenzing belemmerend werkt om dat er in aangrenzende natuur- en woongebieden geen formeel kader geldt dat initiatiefnemers en/of gemeentemedewerkers alerteert en stimuleert om gebruik te maken van de in de Bergcommissie beschikbare expertise. In 2023 heeft de Bergcommissie geen officiële reactie van de gemeente op dit verzoek mogen ontvangen.

In het verlengde hiervan heeft de Bergcommissie in 2023 herhaaldelijk geïnformeerd bij de gemeente of en wanneer de in 2022 aangekondigde extra adviescommissie voor het Binnenveld en de Uiterwaarden opgericht zou gaan worden. De Bergcommissie had in 2022 vragen gesteld over nut en noodzaak van deze extra commissie omdat de nodige expertise met betrekking tot bodems, hydrologie, flora en fauna, landschap en archeologie binnen Wageningen reeds aanwezig en beschikbaar is binnen de huidige samenstelling van de Bergcommissie en de TAWE. Daarnaast heeft de Bergcommissie bij de gemeente meermalen aangegeven dat zij van mening is dat in ieder geval de uiterwaarden ten oosten van de haven ecologisch gezien van groot belang zijn voor de Wageningse Berg.

VEERWEG 121

De Bergcommissie heeft in 2019 een advies gegeven over het concept stedenbouwkundig plan Veerweg 121 te Wageningen. Naar aanleiding van een verzoek van de projectontwikkelaar is er in december 2020 ter plekke een advies uitgebracht over de ecologische functie van het terrein en de wijze waarop ecologische verbindingen tussen de Wageningse Berg en de uiterwaarden in stand kunnen worden gehouden en zelfs verbeterd. In 2021 is er vanuit de ontwikkelaar en de gemeente een reactie gekomen. De voorstellen zijn volledig in tegenspraak met het advies van de Bergcommissie en opgesteld zonder terugkoppeling. In mei 2022 heeft de Bergcommissie hierop formeel naar B&W gereageerd. In 2023 heeft de Bergcommissie geconstateerd dat begroeiing op het perceel tot twee keer toe met grote machines deels illegaal is verwijderd. Dit is in strijd met de Natuurwet, waarvoor de Provincie Gelderland het bevoegd gezag is. Navraag bij de gemeente door de Bergcommissie leerde dat deze actie niet bekend was bij noch de stadsecoloog noch de projectleider en dat hier (weer) geen vergunning voor was aangevraagd. De Bergcommissie is hier zeer ontstemd over. Temeer daar deze acties aantonen dat er duidelijk geen (h)erkenning is bij de betrokkenen voor de ecologische functie van het terrein en de ecologische verbindingen tussen de Wageningse Berg en de uiterwaarden. De Bergcommissie heeft dit onder de aandacht gebracht van het ambtelijk apparaat en de projectleider.

OVERIGE ZAKEN

Naast bovenstaande activiteiten heeft de Bergcommissie in 2022 haar zorgen geuit in een brief aan B&W over het parkeren van auto's in de berm langs de Generaal Foulkesweg. Dit kan immers leiden tot verdichting van de bodem en verminderde wortelontwikkeling en zelfs verdroging van de monumentale eiken langs deze zeer bijzondere entree van Wageningen. De brieven hebben niet het gewenste resultaat gehad. Vanuit beheer worden er nu gericht paaltjes geplaatst om het ergste parkeren tegen te gaan. Een structurele oplossing blijft echter uit met mogelijk negatief effect voor de groeiplaatsen en daarmee de levensverwachting van deze monumentale laan.

De Bergcommissie heeft in een aantal werksessies het Beheerplan Wageningse Berg geëvalueerd. De bevindingen zijn in 2023 besproken en meegenomen in de werkplanning en monitoring. Besloten is om bepaalde doelstellingen verder te concretiseren omdat ze in de huidige formulering niet te evalueren zijn. Een aantal concrete actiepunten zijn in 2023 opgepakt zoals het uitzetten van monitoring voor diverse soortgroepen en een doodhoutinventarisatie. Voor een overzicht van alle actiepunten en vervolgstappen wordt verwezen naar de rapportage van de beheerplanevaluatie.

In 2023 is ook gesproken over een verbetering van de procedure voor wat betreft de correspondentie met gemeente. Een brief van de Bergcommissie wordt voortaan altijd aan het college of de wethouder gericht. De brief wordt digitaal door de ambtelijk secretaris van de Bergcommissie in Join opgesteld, geregistreerd en ter behandeling aan het college of wethouder doorgestuurd. Via het invullen van de 'workflow' in Join worden de wethouder en bestuurssecretariaat als kopiehouder afzonderlijk toegevoegd. Zij krijgen dan in hun postvak in Join een kopie van de brief. De ambtelijk secretaris handelt de zaak niet zelf af, dit doet de behandelaar van de zaak. De behandelaar van de zaak wordt bepaald door het college of wethouder.

Naast een betere routing van de correspondentie wordt de komende tijd gestreefd naar een bevordering van de samenwerking tussen de huidige commissies COW, TAWE en Bergcommissie, met name tussen de secretarissen van deze gremia.

Tot slot is in 2023 als een soort teamuitje een bezoek gebracht aan de Bijzondere Collecties van de Universiteitsbibliotheek Utrecht. Hier werd het nuttige met het aangename verenigd. Zo kreeg de Bergcommissie niet alleen tal van oude topstukken uit de universitaire collectie te zien, maar werd ook een reguliere vergadering belegd.

II. BEHEERPLAN VAN DE WAGENINGSE BERG

De Bergcommissie ziet toe op het beheer van de berg en het bergpad. Belangrijke aspecten zijn het bosbeheer, het beheer van de voorjaarsflora, de erosiebestrijding, het in stand houden van de cultuurhistorische en archeologische objecten en het recreatieve medegebruik.

BEBORDING

De Bergcommissie heeft in september 2023 kennisgenomen van het voornemen om een paneel met cultuurhistorische informatie te plaatsen bij het grafmonument van De Constant Rebecque en het vermeende kerkje. De Bergcommissie heeft bezwaar gemaakt tegen dit niet eerder ter advies voorgelegde plan. Het gaat dan vooral om de locatie van het paneel. De Bergcommissie meent dat hiermee de belevingswaarde van de Wageningse Berg wordt aangetast. Daarin past niet dat bezoekers in het bos op de berg geconfronteerd worden met educatieve informatie- of voorlichtingsborden. Mensen die op de berg wandelen willen we juist de ruimte geven om al wandelend helemaal los te komen van onze informatiesamenleving, even de ruimte en rust te voelen voor eigen gedachten en beleving van dit fraaie gebied.

In plaats daarvan adviseert de Bergcommissie dit soort panelen op strategische posities te plaatsen op de toevoerwegen naar de Wageningse Berg, bijvoorbeeld aan het begin en einde van het Bergpad en het begin en einde van de Westbergweg. Tevens adviseert de Bergcommissie de gemeente om een integraal bebordingsbeleid te ontwikkelen, waarin voor enkele strategische plekken aan de randen van de Wageningse Berg ruimte wordt geboden voor uniform vormgegeven educatieve panelen met een breedheid aan thema's (flora, fauna, cultuurhistorie, beheer, etc.).

BIODIVERSITEITSPLAN

In 2022 is de gemeente samen met Wageningen Environmental Research (WEnR) gestart met het opstellen van een biodiversiteitsplan voor de gemeente. De gemeente volgt hiermee het voorbeeld van vele andere gemeenten, die al een biodiversiteitsplan hebben. De Bergcommissie juicht het initiatief van harte toe. In het plan worden lange en korte termijn doelen gesteld met betrekking tot de biodiversiteit binnen de gemeentegrenzen. Hierbij wordt onderscheid gemaakt in verschillende deelgebieden, ieder met verschillende kansen voor diverse soorten die passend zijn bij het landschap. Deze soorten kunnen dienen als ambassadeursoorten voor een breder scala aan soorten. Onderdeel van het plan is een uitvoeringsparagraaf, waarin wordt uiteengezet welke maatregelen de komende jaren worden uitgevoerd ten behoeve van de biodiversiteit. Het plan kan tevens dienen als kapstok of toetsingskader voor plannen die gemaakt worden om de biodiversiteit te versterken. De Bergcommissie heeft het concept biodiversiteitsplan beoordeeld en een reactie

gestuurd met de nodige aanbevelingen en aandachtspunten. De commissie ziet uit naar het uiteindelijke plan en de uitvoering ervan.

BOSBEHEER EN FLORABEHEER

Het directe bosbeheer valt onder de verantwoordelijkheid van Borgman Beheer. De Bergcommissie adviseert Borgman Beheer. De commissie heeft het voornemen kenbaar gemaakt, jaarlijks duidelijker te laten zien wat er gerealiseerd is uit het Beheerplan en wat er nog door Borgman Beheer aan werkzaamheden uitgevoerd moet worden.

Tijdens de herfstexcursie in 2022 is gekeken naar zaken als de verjonging van het bos aan de oostzijde en het beheer van het bergpad, met name wat betreft erosie en het beheer van de bielzenwand onder een van de uitzichtpunten in het Belmonte Arboretum. Vooral dat laatste vroeg in 2023 urgente aandacht. De Bergcommissie heeft naar aanleiding van eerste verschijnselen van verschuivingen van het hek langs het uitzichtpunt na intensieve zomerregen opnieuw waarschuwingen geuit bij de gemeente. Dit heeft ertoe geleid dat er een projectleider is aangesteld door de gemeente, die op basis van een enkele jaren geleden door een extern bureau opgestelde *Variantenstudie en Voorlopig Ontwerp; Grondkerende constructie Bergpad Wageningen* in overleg met Stichting Arboretum Wageningse Berg een volgende stap heeft gezet in de aanpak van het probleem.

BRAMENEXCURSIE

Voor het bosbeheer zijn de afgelopen jaren vooral zorgen ontstaan over de toenemende woekering door bramenstruweel. In het bijzonder voorjaarsflora bij de A-locatie met onder andere muskuskruid dreigt overwoekerd te raken en uiteindelijk te verdwijnen.

Om een goed advies te geven over de aanpak van deze problemen is dr.ir. R.J. Bijlsma van de WUR uitgenodigd om met de Bergcommissie de situatie te bespreken. De heer Bijlsma is binnen Nederland een topspecialist op het gebied van bramen en hun ecologie. Bij de excursie die volgde, bleek een aantal bijzondere inheemse bramensoorten langs en op de Wageningse Berg voor te komen. Die soorten veroorzaken overigens geen problemen, omdat ze sterke lichtbehoefte hebben of (voor zover het woudbramen betreft) een ijle, lage groeivorm kennen.

Waar inheemse bramen domineren, blijkt de boomlaag een open structuur te hebben. De boomkronen komen hier onvoldoende tot sluiting, waardoor te veel licht de bramen bereikt en ze zich daarmee sterk kunnen uitbreiden. Het kan het gevolg zijn van een uitgedunde boomlaag, dat zichzelf binnen enkele jaren oplost als de boomkronen zich door uitgroeien weer sluiten. Als dit

niet verwacht wordt, is het bevorderen van natuurlijke verjonging of het aanplanten van jonge bomen een mogelijkheid om op den duur deze inheemse bramen weer wat terug te dringen.

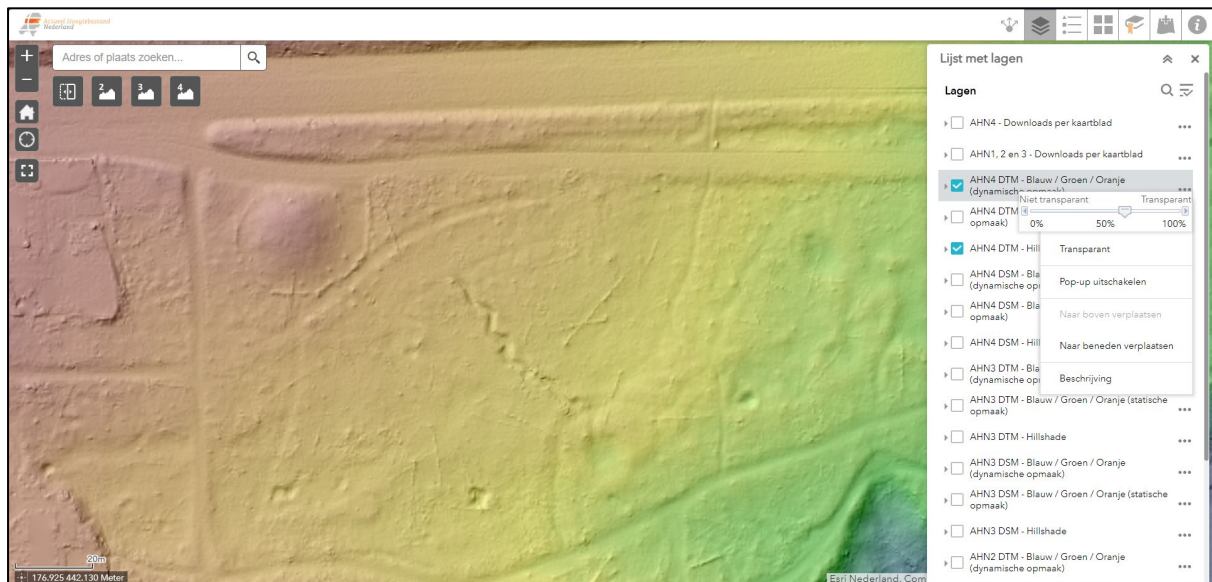
Er is echter ook een invasieve exotische braam op een aantal plekken dominant aanwezig: de Dijkviltbraam. Deze soort concurreert andere bramen, kruiden en struiken weg en vorm metershoge struwelen waar ook bomen weinig kans maken zich in te vestigen. Zonder actief beheer zal deze soort als probleem alleen maar toenemen. Advies is om de soort op daartoe geschikte momenten te maaien en in ieder geval te voorkomen dat ze bogen kunnen vormen waarmee ze zich snel kunnen verspreiden.

CULTUURHISTORISCHE ELEMENTEN

De Wageningse Berg kent talrijke bijzondere cultuurhistorische elementen uit diverse tijdperiodes. Zo liggen er op diverse plaatsen grafheuvels. Een aantal is ter plekke aangegeven en zichtbaar vanaf het Bergpad. Enkele van die grafheuvels staan in het beheerplan/doeboek. In die zin worden ze onderhouden en in stand gehouden. Andere belangwekkende elementen zijn 18de- en 19de-eeuwse lanenstructuren en een beukenberceau. Deze zijn nog goed herkenbaar en verdienen in het beheer speciale aandacht.

Van recente datum zijn de loopgraven uit de Tweede Wereldoorlog, die zich over de gehele lengte van de Wageningse Berg hebben uitgestrekt. Het merendeel is niet of nauwelijks zichtbaar, maar aan de oostzijde tussen het stadion en het Vitens-wingebied bevindt zich een duidelijk waarneembare zigzagstructuur met een lengte van vijftig meter. De instandhouding van deze loopgraaf is een uitdaging voor het beheer, te meer gezien de talrijke graafsporen van ‘amateur-archeologen’ die met hun metaaldetectors op zoek zijn naar militaire relikwieën.

De Bergcommissie is voornemens om alle cultuurhistorische elementen op de Wageningse Berg goed in kaart te brengen, inclusief het netwerk aan loopgraven uit de Tweede Wereldoorlog. Hulpmiddel daarbij is onder meer het Actueel Hoogtebestand van Nederland, dat met het gereedkomen van versie 4 een zeer gedetailleerde analyse mogelijk maakt.

FAUNATUNNELS

Op diverse plaatsen op de Westbergweg en Onderlangs liggen faunatunnels ten behoeve van amfibieën, ringslangen en kleine zoogdieren. Uit monitoringsrapportages blijkt dat de tunnels gebruikt worden door verschillende soorten, echter is niet bekend hoe de verhouding is tussen dieren die door de tunnels gaan en dieren die op een andere wijze de overkant van de weg bereiken. Over de uiteindelijke effectiviteit van het geleidingssysteem (tunnels en schermen) kan dus weinig gezegd worden.

Het scherm aan de zuidzijde van de weg, langs de uiterwaarden, verkeert in matige staat van onderhoud. Overhangende en -groeïende vegetatie zorgt ervoor dat dit scherm zijn functionaliteit grotendeels verliest. Regulier onderhoud om het scherm vrij te houden van vegetatie is essentieel. Ook zou het scherm aan de zuidzijde van de weg, net als aan de noordzijde, beter vervangen kunnen worden door een betonnen scherm. Dit is van betere kwaliteit en minder gevoelig voor schade.

Aandachtspunt is dat de amfibieën migratie in het voorjaar, met name van de gewone pad, zich grotendeels oostelijk verplaatst lijkt te hebben, ter hoogte van het Vitens-wingebied. Hier steken vele honderden padden de N225 over, waar afgelopen jaren veel slachtoffers vielen. In 2023 (en 2024) is in het voorjaar aan de noordzijde van de N225 een tijdelijk scherm met ingegraven emmers geplaatst. Vrijwilligers leggen de emmers en zetten de dieren onderaan het fietspad Onderlangs weer uit in de uiterwaard. Hoewel dit de mortaliteit tijdens de voorjaarsmigratie sterk beperkt, lopen de dieren nog steeds risico tijdens de terugtrek. Permanente voorzieningen, in samenhang met de faunavoorziening die door het beekdal wordt gepland, is hierom zeer sterk aan te bevelen.

INVASIEVE SOORTEN

Er bestaat landelijk beleid ten aanzien van invasieve exoten. Dat zijn planten of diersoorten die van nature buiten de natuurlijke invloedssfeer van Nederland voorkomen, die door bedoeld of onbedoeld door mensen zijn geïntroduceerd en die een wijze van verspreiding en een concurrentiekracht hebben waarmee ze van nature in Nederland voorkomende planten en diersoorten verdringen. Er is door de Europese Unie een lijst van invasieve exoten opgesteld. Alle lidstaten zijn verplicht om deze soorten binnen hun grenzen zo mogelijk te bestrijden, en als dat niet lukt in ieder geval zodanig te beheren dat ze hun destructieve kracht niet kunnen manifesteren. Aanvullende op de EU-lijst is aan de lidstaten opgedragen om eigen aanvullende lijsten te maken voor invasieve exoten binnen de landsgrenzen. Deze lijsten worden regelmatig in Europees verband besproken, waarbij wordt afgewogen of genoemde soorten mogelijk ook op de EU-lijst dienen te worden opgenomen.

Binnen Nederland heeft het Rijk de bevoegdheid voor de nationale invasieve exotenlijst gemandateerd aan de provincies, die tevens verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van het natuurbeleid. Binnen Nederland zijn enkele planten- en diersoorten toegevoegd, waaronder de reeds in de Boswet genoemde en uit China afkomstige Hemelboom (*Ailanthus altissima*). De Hemelboom vormt in Wageningen een probleem langs de bosranden en langs agrarische percelen en

komt ook nog binnen de bebouwing voor als boom. Ook de eerdergenoemde Dijkviltbraam (*Rubus armeniacus*) staat op de lijst. Recent is door de NVWA in samenwerking met Naturalis en Staatsbosbeheer een lijst met houtige soorten samengesteld, die invasief zijn of sterke aanwijzingen tonen invasief te gaan worden. De Bergcommissie adviseert de gemeente deze lijst (samengevat met relevante informatie in de *Veldgids invasieve houtige planten in Nederland*) serieus te nemen en onderdeel te maken van het gemeentelijke groenbeleid en -beheer.

WESTBERGAKKER

Advisering van de Bergcommissie met betrekking tot het beheer en gebruik van de Westbergakker is in 2022 uitstekend opgepakt door zowel de gemeente als de pachter en de gebruiker. In 2023 verliep het pachtcontract met de WUR in verband met de grote waarde die de huidige samenwerking heeft en de resultaten die behaald worden bij de Westbergakker is het pachtcontract inmiddels verlengd met zes jaar.

